

אוצר עותמאני בכינרת – היה או לא היה?..

ספינת הקיטור "א-שריעה" עוגנת
במזח של צמח, בדרום הכינרת.
שמה של הספינה נגזר מאחד השמות
הערביים של הירדן.

הצבא העותמאני הירבה להשתמש
ב"שריעה" לצרכיו. בתצלום: מפקד
הצבא העותמאני-גרמני בארץ עד
פברואר 1918, הגנרל הגרמני אריך
פון פאלקנהייין (במרכז), יורד
מהספינה אל חוף צמח שבדרום
הכינרת, כנראה בתחילת 1918.

AUSTRALIAN WAR MEMORIAL

B00281P

**דיוויזיית הפרשים האוסטרלית ה-3 נכנסת לטבריה
אחרי שכבשה גם את צמח ב-25 בספטמבר 1918.**

קיצו של השלטון העותמאני בארץ ישראל החל ב-19 בספטמבר 1918, כאשר הצבא הבריטי, בפיקודו של גנרל אלנבי, פתח במיתקפה עזה לכל רוחב החזית שעברה במרכז הארץ, מהים, דרך השרון והרי יהודה עד לעבר הירדן. הכוח הבריטי העדיף הבקיע מייד את קו החזית באזור נחל פולג והחל בהתקדמות מהירה צפונה. תוך 36 שעות התקדמו הפרשים הבריטיים כ-150 קילומטר במה שכונה לאחר מכן כמתקפת הפרשים האחרונה בהיסטוריה. ב-23 בספטמבר נכבשה חיפה וב-25 בחודש נכבשו צמח וטבריה.

צבאו של אלנבי התקדם במהירות צפונה, הגיע לדמשק וכבש אותה ב-1 באוקטובר. הקרב האחרון במערכה זאת התנהל ב-25 וב-26 באוקטובר בעיר חאלב. ארבעה ימים לאחר מכן נחתם הסכם הפסקת אש בין הצדדים – ומלחמת העולם הראשונה הסתיימה בארץ ישראל.

באותם ימים נולדה בטבריה האגדה אודות ספינה עותמאנית שטובעה בכינרת על ידי הבריטים כאשר נשאה מטען זהב – ועיקבותיה נעלמו.

ציור מ-1919, של הטבעת ה"שריעה",
הנמצא במוזיאון המלחמה הבריטי
בלונדון. נראה שהצייר לא קיבל מידע
אמין על מיקומה של הספינה בעת
ההתקפה והוא צייר את התקיפה בפינה
לא נכונה של האגס, או שמדובר בכלל
בתקיפה אחרת.

האיזור בו טבעה
ה"שריעה"

קטע מוגדל של ציור
הטבעת הספינה.

במאמר שפירסם בזמנו
הארכיאולוג הימי פרופסור
אבנר רבן ז"ל, שכבר ב-1957
ביקר בשרידי הספינה הטבועה
"א-שריעה", הוא כתב כי בעת
כיבוש טבריה על ידי הבריטים,
"הספינה עשתה דרכה מהמעגן
של בית ציידא (בעמק הבטיחה
שבקצה הצפון-מזרחי של
הכינרת – ב.ג.) לכיוון טבריה.
אולם כאשר ראה קברניט
הספינה שהצבא הבריטי נכנס
לטבריה, סב על עקבותיו וניסה
להימלט. מטוס בריטי, שהיה
בסיור מודיעין מעל לאגם,
הבחין בספינה ותקף אותה,
כשקצין הסיור האווירי משליך
עליה כעשרה רימוני יד.
הספינה נראתה טובעת... ועמה
שקע האוצר".

המטוס שתקף את ה"שריעה" היה אחד משלישיית מטוסי "בריסטול F2b" כמו זה שבתצלום. מטוסים אלה היו עדיפים על מטוסי ה"אלבטרוס" הגרמניים וכשהופיעו בזירה, הם שלטו בשמי שדות הקרב בארץ.

האגדה על האוצר הנעלם נפוצה, כאשר בתום הקרבות פשטו בטבריה שמועות, שלפיהן נמצא על סיפון ה"שריעה" בהפלגתה האחרונה קצין התשלומים של הצבא העותמאני בארץ, כשברשותו תיבה מלאה מטבעות זהב, שנועדו לתשלום משכורות לחיילים ולקצינים העותמאניים. אלא שמקום טביעתה המדוייק של הספינה לא היה ידוע ובמשך עשרות שנים לא הגיע אליה איש וסיפור האוצר שבתוכה נותר כאגדה.

**מטבע זהב עותמאני בערך
25 קורוש משנת 1918 .
(תצלום מוגדל. במציאות: קוטר – 16.5
מ"מ ומשקל – 1.804 גרם. להשוואה:
קוטר מטבע שקל בן ימינו הוא 18
מ"מ ומשקלו 3.5 גרם).**

חנן וליש ובנו, עוזי.

ותיקי הדייגים בטבריה ובקיבוצים עין גב וגינוסר שלחוף הכינרת, היו הראשונים שידעו היכן טבעה הספינה העותמאנית, מאחר שבמשך השנים איבדו שם רשתות דיג, שנתפסו בה. אחד מהם היה חנן וליש, שבין השאר היה מרכז ענף הדיג בקיבוץ גינוסר. ב-1956 שיכנע אותו בנו, עוזי, שהיה לוחם הקומנדו הימי, לקחת אותו ואת חברו, יוסף ארז, לצלילה אל ספינת האוצר. חנן אירגן סירת דיג והביא אותם הישר אל מעל ל"שריעה". עוזי ויוסף קפצו למים ואפילו ניסו לחדור לספינה אולם מחוסר אמצעי תאורה הסתבכו בתוכה והתקשו למצוא את הפתח החוצה. רק הודות לתושייתם וקור רוחם, הצליחו השניים להיחלץ בשניות האחרונות, לפני שהאוויר במיכלי הצלילה שלהם נגמר. למותר לציין, שאוצר הם לא מצאו...

פרופסור אבנר רבן

ב-1957 נערך על ידי אוניברסיטת חיפה מיפוי של קרקעית הכינרת, בו השתתף אבנר רבן, לימים פרופסור של ציוויליזציות ימיות. סקר זה מצא את הספינה הטבועה מונחת על הקרקעית בעומק של 15 מטרים. אולם באותם ימים היו חופי הכינרת הצפון-מזרחיים בשליטת סוריה והחיילים הסורים נהגו לירות אל ספינות ישראליות שהתקרבו אל החוף, כך שהגישה לאתר הייתה כרוכה בסיכון רב. כתוצאה מכך הופסק הסקר באיבו.

חוקרי האוניברסיטה, ובראשם פרופסור רבן, חזרו למקום רק בסוף שנות ה-80 של המאה ה-20. הם בדקו את שרידי הספינה, חילצו לוח שעליו שמה ושרידי כמה חרבות - אבל לא מצאו שום זהב.

השלט הנושא את שם הספינה - شريعة - בכתב ערבי מסולסל.

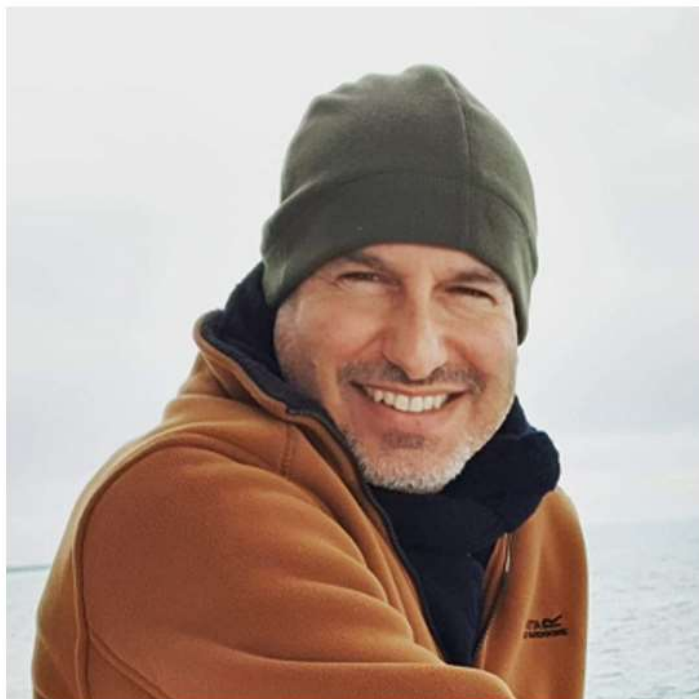

ידית אחת החרבות שנמצאו בספינה בשנות ה-80.

ב-2012 שוב הגיעו חוקרים אל ה"שריעה". הפעם היה זה צוות של חברת "ים יפוא", המתמחה בליווי פרוייקטים ימיים, פיקוח על סקרים ימיים והדמיית מודלים תלת מימדיים של קרקעית הים. הצוות, שפעל בראשותו של רוני שדה, צילם לראשונה סרטון וידאו של חלקים שונים בספינה, אך המים היו עכורים והתצלומים יצאו באיכות ירודה בגלל הבוץ הרב שנסחף באותם ימים אל הכינרת.

**חרטום ה"שריעה" - אחד מתצלומי הווידאו
המטושטשים מהצלילה של 2012.**

רוני שדה

רוני שדה, יליד 1968, לא הגיע ל"שריעה" במקרה. "הים הוא הציר המרכזי של חיי מילדות", הוא אומר. "גדלתי בסמיכות לחופי בת ים וראשון לציון והים תמיד משך אותי. מובן שכאשר הגיע זמני להתגייס, בחרתי בחיל הים ועברתי קורס חובלים. לאחר השיחרור יצאתי לאיטליה, שם למדתי באקדמיה הימית בטריאסט. כשסיימתי, התמחיתי במיפוי ימי במסגרות שונות בארץ ובחו"ל. בשלב מסויים נעשיתי הבעלים והמנכ"ל של חברת 'ים יפוא' לעבודות ימיות וסקרים תת מימיים ולפני זמן מה עברתי לשמש כראש האגף למיפוי ימי במרכז למיפוי ישראל, כך שאני עוסק בתחום זה כבר למעלה מ-25 שנה. בזכות פעילותי זאת זכיתי להכיר באורח אינטימי את הקרקעית של כל גופי המים בישראל – וכך גם הגעתי זה מכבר לסיפור ה'שריעה' והמטמון והלכתי שבי אחריו.

"העובדה שהספינה היא שריד פיזי שמור יחסית מימי מלחמת העולם הראשונה אופפת אותה בהילה מיוחדת, בזכות האגדה על מטמון הזהב המצוי בה כביכול. לכן לא זנחתי את היוזמה למשות אותה מהמים ולשמרה לטובת הציבור. אני מקווה מאוד שאצליח בכך."

אמיר ויצמן

ב-2018 חזר רוני שדה אל שרידי ה"שריעה". הפעם היו איתו אמיר ויצמן, בעל חברת "אקוואזום", המתמחה בצילום תת מימי, הצוללן ניב וינברגר ועידו טקאץ' מיחידת הצוללנים של המשטרה.

אמיר הביא לצלילה ציוד חדיש ומתקדם ביותר, כולל מצלמות עם תאורה חזקה במיוחד והתוצאות נראות בתצלומים החדים והברורים יותר של חלקי הספינה. עם זאת, הייתה הצלילה מסוכנת. לדבריו, הספינה נמצאה בחושך מוחלט והיה צורך להיזהר במיוחד ממוטות הברזל הבולטים ממנה. היא גם מכוסה ברשתות וחוטי חכות, שנתפסו בה במשך השנים. לדבריו, "אם אתה נתפס במשהו, צריך לשמור על קור רוח. אסור להיכנס לפאניקה".

ויצמן היה בעבר סטודנט של הפרופסור אבנר רבן באוניברסיטת חיפה. הוא למד ארכאולוגיה ימית ולימודי ארץ-ישראל ועדיין זוכר היטב את הסיפורים של רבן על ה"שריעה". לא פלא שהוא התרגש לראות בעת הצלילה את חורי הפצצות הבריטיות, כננת תותח בחרטום ועוד. אבל אוצר הוא לא ראה שם...

ניב וינברגר

הספינה שהביאה ב-2018 את הצללנים אל ה"שריעה", עוגנת מעליה מול חוף הבטייחה. (תצלום: ים יפוא)

ממראות הצלילה של 2018: חוטי חכות ורשתות דיג שנתפסו בגוף ה"שריעה" במשך השנים.

קטע של לזבזת (הקצה העליון של דופן הספינה)

חלקים בספינה מתפוררים והולכים

פתח איורור

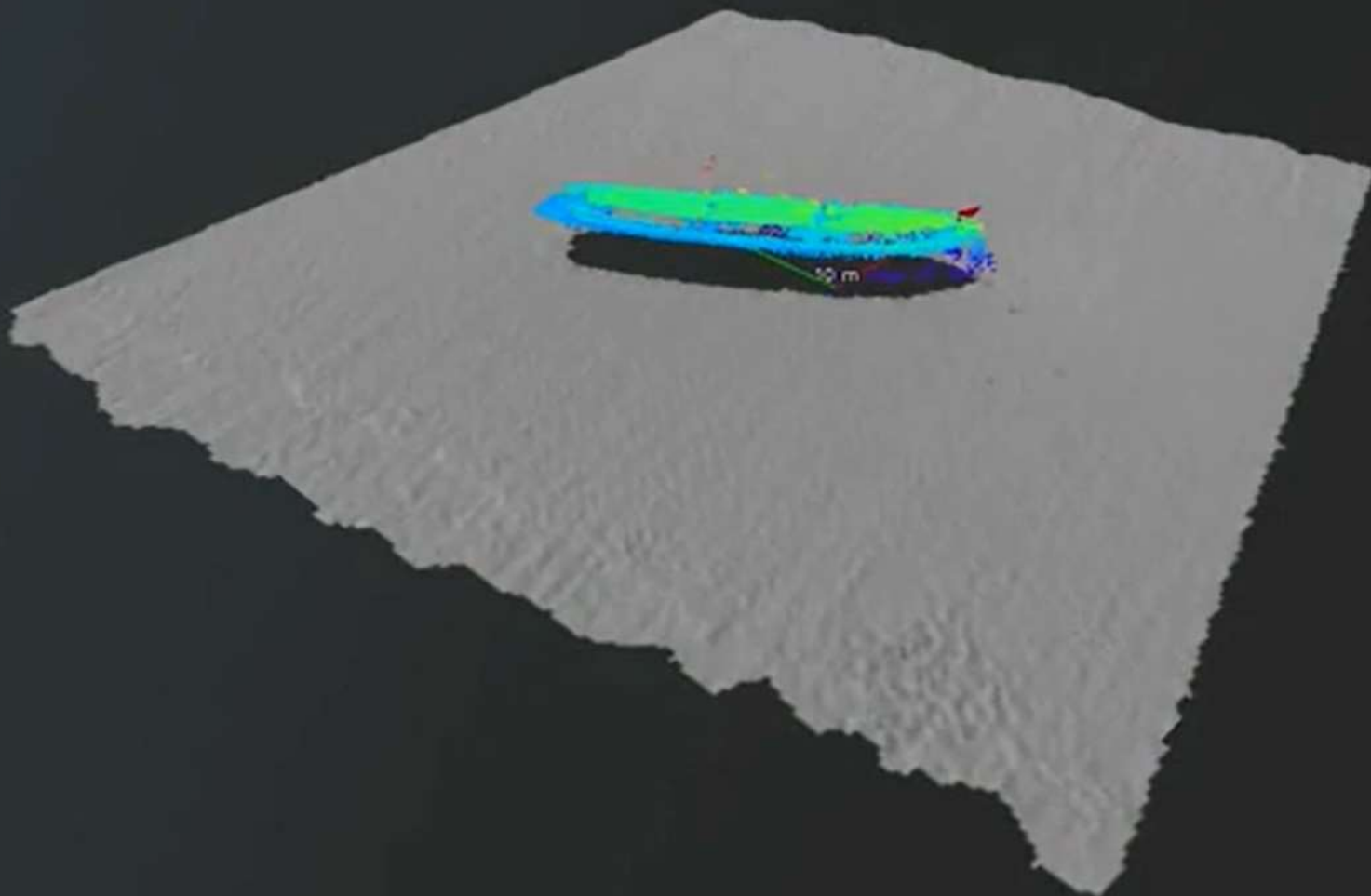

עמק הבטייחה, שחלקו הוכרז כשמורת טבע בית ציידא. (תצלום: ויקיפדיה קומונס, beivushtang).

ב-2021 הוכרזה שמורת טבע חדשה בצפון הכינרת – שמורת בית ציידא. השמורה נמצאת בעמק הבטייחה והיא משתרעת על שטח של כעשרת אלפים דונם. היא מוגדרת כשמורה ימית, כי היא כוללת קטע נכבד מצפון-מזרח הכינרת. ובתוך השטח הזה נמצאת ה"שריעה"...

יהיה אשר יהיה, בינתיים נראה כי עוד יעבור זמן רב עד שיתברר סופית, האומנם יש אוצר ב"שריעה" – או לא.

הדמיה אלקטרונית של ה"שריעה",
המוטלת על קרקעית הכינרת.
(תצלום: ים יפוא)

סיוף

ליקט, כתב, ערך ועיצב: בני גבירצמן

benigv@bezeqint.net

אנו מכבדים את זכויותיהם של בעלי זכויות יוצרים ומשקיעים מאמצים באיתור בעלי זכויות יוצרים על חומרים המופיעים במצגת. השימוש נעשה על פי סעיף 27א לחוק זכויות יוצרים תשס"ח-2007. אם לדעתכם נפגעה זכותכם כבעלי זכויות יוצרים בחומר המופיע במצגת זאת, אנא פנו באמצעות דואר אלקטרוני, לכתובת המופיעה לעיל ובקשו לחדול מעשיית השימוש ביצירה. אנא ציינו שם מלא ומספר טלפון וצרפו צילום מסך וקישור לדף הרלוונטי במצגת.